

Základy soukromého práva přednáška VIII.

Zánik závazků

Petra Nováková & Lukáš Hlouch

Obecně

- nastane-li právní skutečnost, se kterou OZ spojuje zánik právního vztahu
- Právní skutečnost může vyplývat ze smlouvy, ze zákona, s uspokojením věřitele či bez jeho uspokojení.

Rozdělení dle druhu právní skutečnosti, která je důvodem zániku I.

- Právním úkonem jednostranným:
 - splnění dluhu (§ 559 an.),
 - uložení do úřední úschovy (§ 568),
 - odstoupení od smlouvy (např. §§ 48, 49, 497, 517),
 - jednostranné započtení (§§ 580-581),
 - výpověď (§ 582).

Rozdělení II.

- Právním úkonem dvoustranným:
 - novace (§§ 570-573),
 - vzdání se práva (§ 574),
 - prominutí dluhu (§ 574),
 - narovnání (§§ 585-587),
 - započtení dohodou (§ 581 odst. 3).

Rozdělení III.

- Právní události:
 - nemožnost plnění (§§ 575-577),
 - uplynutí doby (§ 578),
 - smrt dlužníka nebo věřitele (§ 579).
- Složenou právní skutečností:
 - neuplatnění práva (§ 583),
 - prodlení u fixní smlouvy (§ 518).
- Jinak:
 - splynutí (§ 584)

Splnění dluhu I.

(soluce)

- Právní úkon, kterým dlužník (či osoba jednající v jeho zájmu) poskytne věřiteli plnění, které je předmětem závazku, a současně věřitele, kterým tento plnění přijímá.
- Náležitosti splnění:
 - Existence závazku
 - Jednostranný úkon D (poskytnutí plnění)
 - Jednostranný úkon V (přijetí plnění)
- **Žalovat na plnění dluhu je možné až při splatnosti pohledávky (actio nata)**

Splnění dluhu II.

- Subjekty splnění
 - dlužnická strana: dlužník, ručitel, manžel, jiná osoba, ale vždy plnění z určitého právního důvodu (plnění za jiného)
 - věřitelská strana : věřitel, zástupce věřitele (zákonný či smluvní); ten, který předloží V potvrzení (§ 526)
 - Společné závazky
 - Plnění ze směnky nebo ze šeku – dlužník plní majiteli bez ohledu na právní důvod jeho nároku

Splnění dluhu III.

- Předmět plnění
 - Množství, váha a jakost + příslušenství
 - Změna předmětu plnění – dohodou stran (změna závazku – kumulativní či privativní novace)
 - jednota plnění
 - Výslovně dohodnuta nebo povaha pohledávky
 - ale: § 566
 - povinnost V přijmout i částečné plnění, pokud to neodporuje povaze pohledávky a dohodě s dlužníkem
 - Plnění ve splátkách (§ 565)
 - Ztráta výhody splátek
 - Pouze, je-li mezi stranami dojednáno
 - Třeba uplatnit do splatnosti příští splátky

Splnění dluhu IV.

- Doba plnění
 - Dohoda (pevný termín/lhůta/absence ujednání)
 - Není-li dohodnuto jinak: prvního dne poté, kdy byl V požádán (§ 563)
 - I ústní formou
 - Žaloba = kvalifikovaná výzva
 - Např. pohledávka z titulu náhrady škody
 - Doba plnění je na vůli dlužníka (§ 564) – určuje ji soud v souladu s dobrými mravy
 - doba plnění může být stanovena ve prospěch dlužníka či věřitele, nebo ve prospěch obou

Splnění dluhu V.

Ad doba plnění:

- § 560: synallagmatické (vzájemné) závazky
 - Podmíněnost plnění jedné strany plněním druhé strany
 - Platí jen tehdy, je-li výslovně dohodnuto

Místo

- dohoda
- **Není-li dohodnuto jinak:**
 - **bydliště či sídlo D (princip odnosnosti)**
- **Peníze**
 - prostřednictvím banky či poštovních služeb = **připsání na účet věřitele**

Splnění dluhu V.

- nedodržení uvedených pravidel znamená vznik prodlení znamená, že dluh nebyl splněn řádně a včas a dochází ke vzniku **prodlení**
- v prodlení se může ocitnout jak D, tak i V
- V povinen vydat D potvrzení o splnění (tzv. kvitance), jestliže odmítne, D nemusí plnit

Splnění dluhu - NOZ

- Nově:
 - Žádná ze stran nesmí odepřít plnění ani odstoupit od smlouvy proto, že jiný dluh z jiného právního důvodu nebyl splněn
 - Řádné plnění
 - Bez vad a s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými v souladu s účelem smlouvy
 - Vadné plnění (dem. Výčet)
 - Jiné vlastnosti než stanovené nebo ujednané
 - Neupozornění na neobvyklé vady
 - Nepravdivé ujištění, že věc je bez vad

Splnění dluhu - NOZ

- Definice vad
 - Zjevné (zřejmé)
 - Skryté
 - Právní
- Stejná konstrukce následků
 - Právo z odpovědnosti za vady nevylučuje náhradu škody

Splnění dluhu - NOZ

- Kvitance
 - Nově definovány náležitosti
 - !!! Prokáže-li se dlužník kvitancí znějící na opakované plnění z téhož právního důvodu splatné později, má se za to, že plnil i dříve
- Místo plnění – NOVĚ
 - Nepeněžitý dluh – princip odnosnosti
 - Peněžitý dluh – princip donosnosti
 - Bezhotovostní plnění – okamžikem připsání na účet (STEJNĚ)

Uložení do úřední úschovy

- úkon D, který je oprávněn učinit v případě, kdy V je nepřítomen či v prodlení či je nejasná jeho osoba
- Uložení u soudu
 - Řízení podle ustanovení § 185a – 185h o. s. ř.
 - Složitel – příjemce
 - 3 roky od složení
 - Nepřihlásí-li se nikdo, úschova připadá státu
- uložením nastávají účinky **splnění závazku**

Náhradní splnění - NOZ

- Obdobné důvody, jako v OZ úřední (soudní) úschova
 - Rozšíření možnosti dlužníka o „jiné důležité příčiny“

Odstoupení

- §§ 48 (titul k odstoupení), § 49, (tíseň),
- § 497 (odstupné – speciální úprava), § 517 (odstoupení z důvodu prodlení)
- zánik práv a povinností ze závazku **ex tunc** (od tehdy)
 - D není povinen plnit
 - Strany mají povinnost vrátit si navzájem již poskytnuté plnění (§ 456)
 - V má v některých případech právo na náhradu škody
 - Někdy označováno jako tzv. storno smlouvy
 - Zvláštní úprava u spotřebitelských smluv + jednotlivých smluvních typů

Odstoupení NOZ

- Závazek se zrušuje **ex tunc** (od počátku)
 - Účinky pouze **inter partes**, ochrana dobré víry u třetích osob
- Komeracionalizace
 - Rozlišení **PODSTATNÉHO** a **NEPODSTATNÉHO** porušení smlouvy
 - **PODSTATNÉ**
 - Strana porušující smlouvu věděla nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela
 - Odstoupení možné bez zbytečného odkladu, i s předstihem
 - Zůstávají úroky z prodlení, smluvní pokuta
 - Možné i částečné odstoupení

Započtení - jednostranné

- §§ 580 – 581 OZ + zvláštní úprava výživného (§ 97 odst. 3 ZR - vyloučeno)
- zánik závazku okamžikem setkání jednotlivých pohledávek, tj. poté, co se stanou splatnými
- podmínky:
 - přípustnost započtení (škoda na zdraví, výkon rozhodnutí)
 - započitatelnost pohledávky (nikoliv promlčená, nesplatná)
 - plnění musí být stejného druhu (např. peněžité)

Započtení dohodou

- dohoda mezi D a V, kterou si vyrovnají vzájemné pohledávky
- § 581 odst. 3 – tj. i pohledávky, které jsou pro jednostranné vyloučeny vyjma pohledávek na výživné nezletilce (§ 97 odst. 3 ZOR)

Započtení - NOZ

- Stejné principy (setkání pohledávek, stejný druh plnění, jednostranné x dvoustranné)
- Pouze jisté + určité pohledávky soudně vymahatelné
- Nelze započíst
 - Výživné pro nezletilého (nelze ani dvoustranně)
 - Škoda na zdraví, ledaže jde o totéž z druhé strany
 - Pracovněprávní plnění zaměstnavatele

Výpověď

- při závazku k nepřetržité či opakované činnosti, zdržení se činnosti nebo strpění určité činnosti
- priorita smlouva, poté zákon, vždy ke konci kalendářního čtvrtletí
- výpovědní lhůta – tři měsíce
- neúčinnost – jestliže je zřejmá časová neomezenost závazku (např. smlouva o zřízení věcného břemene)
- Speciální úprava výpovědi
 - Nájem bytu, spotřebitelský úvěr (z. č. 145/2010 Sb.)

Výpověď - NOZ

- Stejné principy – zánik závazku uplynutím doby zákonné či smluvené
- Nepřetržitá/opakovaná činnost
 - Ke konci kalendářního čtvrtletí (3 měsíce předem)
- Nově
 - Doživotní smlouvy (bez vážného důvodu)
 - Lze vypovědět po deseti letech trvání závazku
 - Fyzické osoby se tohoto práva nemohou vzdát

Dohoda o novém závazku (novace) (obdobně v NOZ)

- dohoda dlužníka a věřitele (§ 570 OZ)
- obsahem je nahrazení původně dohodnutého závazku závazkem novým, tj. změna plnění
- uzavřením nového závazku zaniká původní (novace privativní)
- zajišťovací prostředky zanikají vyjma ručení a zástavního práva (bez souhlasu však jen v původním rozsahu)
- písemná forma, když původní písemně nebo jde o promlčený dluh
- lze i dohoda o zrušení původního bez vzniku nového

Vzdání se práva - § 574

- dohoda mezi D a V
- buď částečné či úplné
- typické pro nepeněžité závazky
- písemná forma
- nemožnost vzdát se práv vzniklých v budoucnu
- Výluka některých práv (veřejná subjektivní, osobní...)

Prominutí dluhu

- dohoda mezi D a V
- buď částečné či úplné
- typické pro **peněžitě závazky**
- písemná forma
- nemožnost vzdát se práv vzniklých v budoucnu

Prominutí dluhu - NOZ

- Změna konstrukce
 - Úkon V s vyvratitelnou domněnkou souhlasu dlužníka
 - Nesouhlas může být projeven výslovně nebo samotným splněním dluhu
- **NOVĚ**
 - Účinky prominutí dluhu má také
 - Vrácení dlužního úpisu (uznání dluhu), aniž by D splnil
 - Vydání kvitance (potvrzení), aniž D splnil
- Společné závazky
 - I u solidárních závazků pouze dílčí prominutí dluhu

Narovnání

- rovněž nahrazení dosavadního závazku závazkem novým
- úprava práv a povinností, které jsou mezi stranami sporné
- omyl o tom, co je sporné, způsobuje neplatnost relativní
- dobrá víra, tj. prohlášení, že veškerá vzájemná práva platí, i když některá, o kterých nevěděl

Narovnání - NOZ

- Stejné principy
- ALE:
 - Platnost narovnání není dotčena omylem o tom, co bylo mezi stranami sporné, ledaže byla jedna ze stran ve zlé víře (lest)
 - Nevadí nepoměr mezi vzájemným plněním

Nemožnost plnění

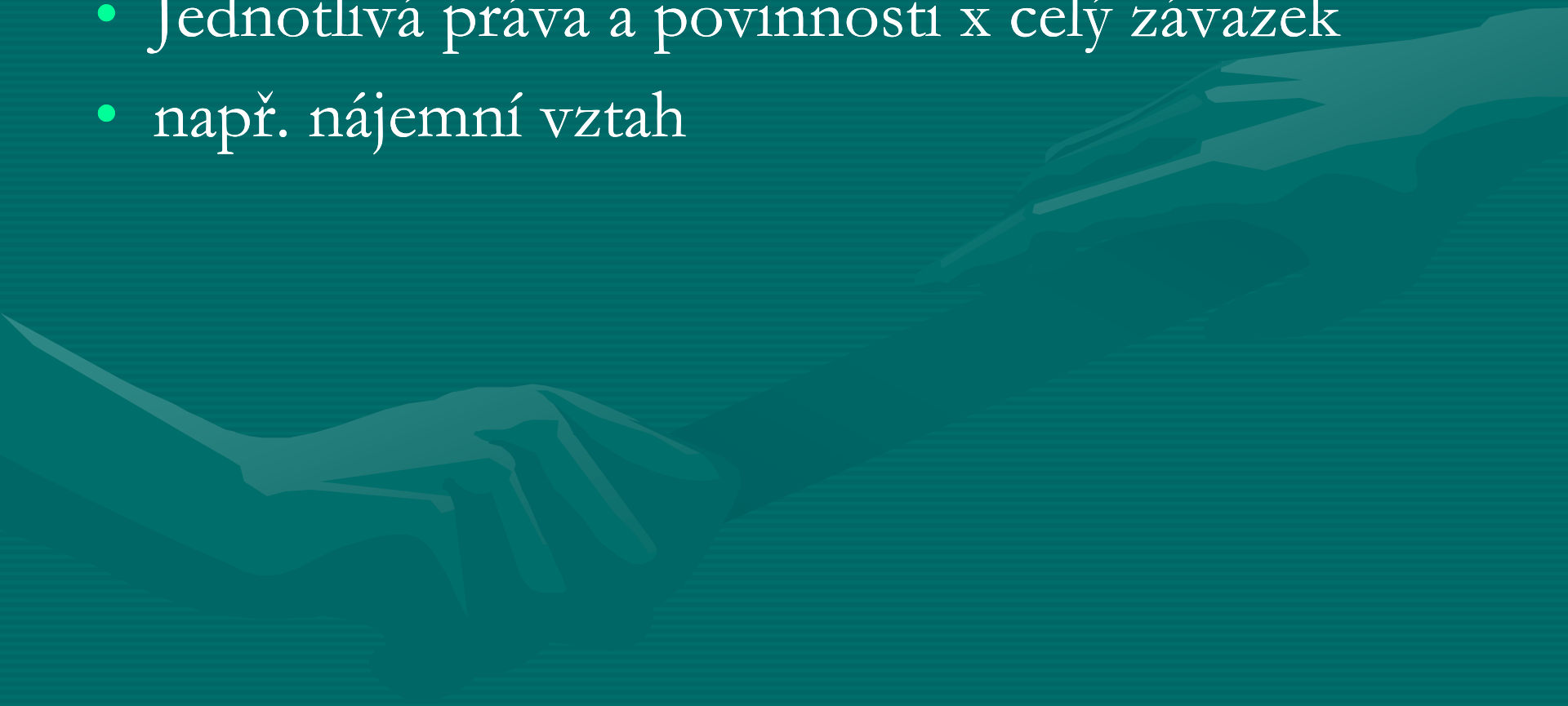
- nemožnost je nutno hodnotit objektivně, není důležité přesvědčení dlužníka, **musí nastat až po vzniku závazku**
- hospodářská nemožnost: není nemožností
 - závazek lze splnit za ztížených podmínek či s většími náklady
 - závazek lze splnit až po určité době plněnínení nemožností dle zákonné dikce
- pouze individuálně určené plnění
- lze i částečně (zbytek – lze odstoupit)
- Příklad: více uzavřených kupních smluv na nemovitost, které nenabýly účinnosti v důsledku prvního zápisu vlastnického práva do KN – nemožnost plnění, zánik závazku i samotných smluv

Nemožnost plnění – NOZ

- Obdobné principy
- ALE:
 - Výslovně uloženo důkazní břemeno D
 - Povinnost dlužníka bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo musel dozvědět, oznámit V důvod nemožnosti

Uplynutí doby

- určeno jak dohodou, tak i zákonem
- Jednotlivá práva a povinnosti x celý závazek
- např. nájemní vztah

Smrt dlužníka či věřitele (FO) (obdobně NOZ)

- obecně smrt **nepůsobí** zánik závazku, vyjma:
- **D:** pouze pokud obsahem závazku bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem
- **V:** na dědice nepřechází právo omezené na osobu věřitele, např. pohledávky bolestného, ztížení společenského uplatnění
- Zvláštní úprava
 - Ručení, výživné, autorská práva...

Neuplatnění práva (prekluze) (obdobně NOZ)

- zánik závazku při splnění dvou podmínek:
 - uplynutí doby (hmotněprávní charakter)
 - nečinnost oprávněného subjektu v této době

Prodlení dlužníka u fixních smluv

- § 518 – smlouva se ze zákona ruší, nesdělí-li věřitel dlužníkovi jinak
- **NOZ**
 - Zánikem závazku ex lege zde nastávají stejné účinky, jakoby věřitel od smlouvy odstoupil

Splynutí

- spojení strany dlužnické a strany věřitelské v jednu
- Příklad: nájem bytu
- NOZ
 - Pravidlo pro solidární dlužníky: závazek zaniká pouze v dílčím rozsahu subjektu splynutí

Konec

DĚKUJI ZA POZORNOST.

